

Soome keeleseadusest

Ilmar Tomusk

Keeleinspektsiooni peadirektor

Kuna keelepoliitika, keeleseaduse ja keeleoskuse nõuetega seonduv on ikka Õiguskeele lugeja huvi pälvinud, teen sel korral väikese kõrvalepõike Eesti temaatikast ning siirdun põhja poole. Artikli eesmärk on tutvustada lugejale Soome keeleseadust.

Vaatlen põgusalt soome keele kujunemist riigikeeleks ja rootsi keele seisundit ning kõrvutan soomerootsi rahvusvähemuse kujunemist Soomes vene vähemuse kujunemisega Eestis, näitamaks põhjusi, miks rahvastikus suhteliselt väikese osakaaluga rahvusrühmal on nii laialdased keelelised õigused. Artikli lõpus kirjeldan aga, milline oleks Eesti linnade keeleline jaotus, kui meil kehtiks Soome kakskeelsuse põhimõte. Samuti tutvustan mõningaid Soomes levinud kriitilisi seisukohti riigi keelepoliitika ning rootsi keele positsiooni kohta.

Soomlastega seovad meid peale lähedase keelesuguluse läbi mitme sajandi kestnud tihedad kultuuri-, majandus- ja poliitilised suhted. Selle artikli kujutamise üheks ajendiks on ka asjaolu, et 2009. aastal tähistavad soomlased omariikluse arengus ühe olulisema sündmuse - Vene riigi koosseisus saadud autonoomia - 200. aastapäeva. Kui eestlaste kõnepruugis on levinud ütlemine „vana hea Rootsi aeg“, siis soomlased peavad väga tähtsaks XII sajandi keskpaigast kuni 1809. aastani kestnud Rootsi aja lõppemist, mis tõi kaasa nii majanduse, kultuuri kui ka riikluse kiire arengu ja tipnes iseseisvuse väljakuulutamisega 1917. aasta 6. detsembril.

Teise maailmasõja järel on Soomest kujunenud maailma edukamaid heaoluriike. See on märk, millega ka eestlased end võrrelda armastavad. Piisab, kui mainida president Lennart Meri üleskutset otsida üles Eesti Nokia.

Soome eeskujuks

Mitmed Eesti venekeelsed poliitikud on Eesti keelepoliitikat kritiseerides nimetanud selle tõhustamise peamise vahendina riigikeeleküsimumise läbivaatamist. Teise riigikeele kehtestamise nõuet on nad põhjendanud muu hulgas sellega, et Soomes, kus rootslaste osakaal on tunduvalt väiksem kui venelaste osakaal Eestis (soomerootslasi elab Soomes umbes 5,5%), on kaks riigikeelt. Seega oleks iseenesestmõistetav, et ka Eestis antaks suurima kõnelejaskonnaga vähemuskeelele riigikeele staatus.

Pelgalt arvudest lähtudes võiks selle küsimuse üle isegi aru pidada. Kuid rahvastiku koosseisu protsentidest olulisem on ajalugu - see, kuidas ning millise aja vältel üks või teine rahvusvähemus on kujunenud.

Eesti venekeelse elanikkonna puhul võime rääkida kolmest peamisest rühmast. Esiteks vanausulised, kes patriarh Nikoni kirikureformide tagajärjel Venemaal lindpriiks kuulutati ning XVII sajandi teisel poolel tagakiusamise eest Venemaa äärealadele põgenesid. Nii asusid nad ka Peipsi rannikule Mustvee ja Kallaste kanti. Praegu elab Eestis umbes 10 000 vanausuliste järeltulijat, kes on säilitanud oma keele, kultuuri-ja religioonitraditsioonid ning omandanud ka ühiskonnas toimetulekuks piisava eesti keele oskuse. Neid võib julgelt pidada ajalooliseks vene rahvusvähemuseks Eestis.

Teiseks tuleks nimetada Nõukogude okupatsiooni käigus Eestisse asunud venelasi ja nende järeltulijaid, kes moodustavad siinsetest vene keelt kõnelevatest inimestest suurema osa - umbes 350 000 inimest. Selle rühma esindajad on end ise rahvusvähemuseks nimetanud, kuigi klassikalise rahvusvähemuse määratluse kohaselt puuduvad neil mitmed olulised rahvusvähemuse tunnused. Märkimisväärne osa selle rühma venelastest on kas Venemaa või mõne teise riigi kodanikud või on nende kodakondsus määratlemata. Samuti ei saa nende puhul rääkida kauaaegsetest, kindlatest ja kestvatest sidemetest Eestiga.

Kolmandaks tuleks mainida samal ajal Eestisse saabunud teistest rahvustest inimesi, kes olid oma emakeele vene keele vastu vahetanud juba enne Eestisse asumist, kuid kes pärast Eesti iseseisvuse taastamist on asunud aktiivselt oma keelt ja kultuuri arendama.

Peale selle on end venekeelse elanikkonna hulka arvanud ka peaaegu 18 000 eestlast, kes märkisid viimasel rahvaloendusel oma emakeeleks vene keele.

Soome rootsikeelse vähemuse – soomerootslaste – kujunemine algas juba XII-XIII sajandil, kui Soome rannikul ja Turu saarestikus hakkasid tekkima esimesed rootslaste asundused.^[i] Ahvenamaal algas see protsess arvatavasti varemgi. Kuna Soome territoorium oli pikki sajandeid Rootsi võimu all, kujunes rootslastest poliitiline, majandus- ja kultuurieliit ning paljud soomlasedki vahetasid kõrgema ühiskondliku positsiooni saavutamise eesmärgil oma emakeele rootsi keele vastu. Rootsi keele omandasid ka paljud välismaalt Soome siirdunud aadlikud, kaupmehed ja teised ühiskonna kõrgema klassi esindajad.

Kui eesti keele ja kultuuri arengus on mänginud tähtsat osa baltisaksa kultuuritegelased, siis Soome puhul on oluline märkida, et mitmed soome kultuuri suurkujud (J. L. Runeberg, Z. Topelius) kujutasid oma teosed rootsi keeles, mitmed soome keele ja kultuuri arendajad olid rootsi päritolu (nt Mikael Agricola, kes pani aluse soome kirjakeelele, kujutas 1545. a esimese soomekeelse aabitsa ning tõlkis 1548. a soome keelde uue testamendi; samuti edaspidi mainitav Snellman ja mitmed teised).

Just ligi tuhandeaastase ajaloo ning Rootsi ajal välja kujunenud poliitilise, majandusliku ja kultuurilise asendi tõttu on rootsi keelel Soomes erakordselt tugev õiguslik positsioon, mis ilmneb kujukalt ka järgnevas keeelseadust käsitlevas osas.

Soome keel riigikeeleks

Rootsi ajal oli ametlik asjaajamisekeel Soomes rootsi keel, XIII ja XIV sajandil ladina keel, Kalmari uniooni perioodil (1397-1521) ka taani keel. Soome keelel ei olnud ametlikku staatust, kuid reformatsioonieelne Rootsi katoliku kirik oli seisukohal, et pühapäeviti tuleb meieisapalve, Ave Maria ja usutunnistus lugeda kirikus ette soome keeles. XIV sajandi lõpust aga olid soomlaste koguduste preestrid soome rahvusest.

XVII sajandi esimesel poolel tõlgiti soome keelde mõned mäetööstust ja kaevandusi käsitlevad dokumendid, esimene soome keeles ilmunud seadusetekst on pärit 1759. aastast.

Olulise tõuke soome keele seisundi tugevnemisele andis aga eespool mainitud autonoomse suurvürstiriigi staatus. Siis liideti Vana Soome (pärast Põhjasõda Rootsilt Venemaale üle läinud Viiburi piirkond) Uue Soomega (seni Rootsile kuulunud piirkonnad). Sellega seoses suurenes soome keele kõnelejate hulk riigis 87%-ni^[ii]. XIX sajandi alguses oli see Rootsi riigi koosseisus olnud vaid 22%.

Sellest ajast peale on soomerootslaste absoluutarv püsinud suhteliselt stabiilsena, tõustes veidi XX sajandi esimesel poolel, kuid suhtarvult on nende osakaal pidevalt vähenenud (1880 - 294 000, 14,3%; 1900 - 322 000, 12,9%; 1920 - 341 000, 11,0%; 1940 - 354 000, 9,6%; 1960 - 330 500, 7,4%; 1980 - 296 700, 6,3%; 1999 - 292 700, 5,7%, 2006 - 289 609, 5,5%).

Autonoomia perioodil säilis rootsi keele staatus ametliku ja asjaajamiskeelena, samuti säilis Rootsi võimu aegne haldusjaotus ja õigussüsteem. Keisri poole tuli pöörduda siiski kas vene või prantsuse keeles. Kuigi alates 1818. aastast nõuti ametnikelt tõendit vene keele oskuse kohta, ei saanud vene keel oma seisundilt kunagi võrdseks rootsi keelega. Hiljem nõrgenesid ametnikele esitatavad vene keele nõuded ja asendusid soome keele oskuse nõudega: alates 1856. aastast kehtis nõue, et soomekeelsetes piirkondades tegutsevad ametnikud peavad oskama soome keelt. Soomekeelsete koguduste õpetajatelt hakati aga juba alates 1824. aastast nõudma soome keele kirjaliku eksami sooritamist. Hariduses jäi XIX sajandi lõpuni valitsevaks rootsi keel.

Autonoomiaaega Venemaa koosseisus, kui Soomel oli suhteliselt iseseisev valitsus, peavad soomlased suureks iseseisvuse õppetunniks. Soome pealinn toodi rootsikeelsest Turust üle Helsingisse, uut hoogu sai ka rahvuslik liikumine ning vastandumine nii rootslastele kui ka venelastele, mida iseloomustab toonasele tuntud poliitikule, kirjamehele ja ajaloolasele Adolf Ivar Arwidssonile omistatud lause Rootslased me ei ole, venelasteks me saada ei taha, olgem siis soomlased".

1810. aastal pandi valitsuse juurde ametisse tõlk, kelle ülesandeks sai õigusaktide tõlkimine soome keelde. 1860. aastal asutati Soome õigusaktide kogu (*Suomen asetuskokoelma*, 1981. aastast *Suomen säädöskokoelma*), mis on sellest ajast alates ilmunud paralleelselt nii soome kui ka rootsi keeles (ajavahemikul 1903-1905 lisandus vene keel).

Oluliseks teetähiseks sai Elias Lönnroti koostatud eepose „Kalevala“ ilmumine 1835. aastal, mis tõstis märgatavalt soome keele tähtsust ühiskonnas. Soomekeelne eepos andis tunnistust sellest, et soome keel pole ainult talupoegade keel, vaid selles on võimalik luua ka kõrgstiili nõudvaid teoseid. Märkimist väärib ka rootsi juurtega pedagoogi, poliitiku ja ühiskonnategelase Johan Vilhelm Snellmani äratusprogramm soome rahvale. Programmi eesmärgid olid järgmised: soome keel peab saama koduseks keeleks, koolide ja ametiasutuste ametlikuks keeleks ja riigikeeleks. Kavandatu õnnestus: kui Aleksander II külastas 1863. aastal Soomet, kujutas ta alla Snellmani koostatud määrusele, mille kohaselt rootsi keel säilitas küll oma positsiooni, kuid soome keel pidi järgmise 20 aasta jooksul tõusma rootsi keelega võrdsele tasemele. Vaatamata rootsikeelse ametnikeeliidi vastuseisule hakati soome keelt ametlikus asjaajamises üha enam kasutama.

Lõplikult sai soome keel rootsi keelega võrdse staatuse siiski alles 1902. aastal kehtestatud määrusega soome ja rootsi keele kasutamise kohta Soome kohtutes ja teistes ametiasutustes. Alates 1903. aastast pidid Soome ametiasutused ja ka senat kasutama asjaajamises vene keelt, kuid ametnike viletsa või olematu vene keele oskuse tõttu kujunesid senati istungid tihtipeale halenaljakateks keeleharjutusteks. Seetõttu kasutati ikka rootsi ja järjest enam soome keelt ning venekeelsed protokollid lisati rootsi- ja soomekeelsetele alles tagantjärele.

Ametlikult kolmkeelne oli Soome kuni 1917. aastani.

1922. aasta keeleseadus^[iii]

Pärast Soome iseseisvumist jätkusid vaidlused keelte staatuse üle. 1919. aasta 17. juulil jõustus iseseisva Soome esimene põhiseadus (*Suomen Hallitusmuoto*), mis muu hulgas sisaldas ka üldisi keelekasutuspõhimõtteid. Kodanikele anti õigus kasutada kohtus ja ametiasutustes oma asju ajades soome või rootsi keelt, seadused ja määrused tuli koostada soome ja rootsi keeles. Haldusjaotuse kohaselt jagunes Soome läänideks, kihelkondadeks ja valdadeks, haldusjaotuse uute piiride määramisel tuli arvestada sellega, et kus vähegi võimalik, kujuneks omavalitsus ükskeelseks (soome- või rootsikeelseks) või et teiskeelse vähemuse osakaal oleks võimalikult väike. Sõjaväe käskluskeeleks oli soome keel, võimaluse korral tuli sõjaväekohustuslane paigutada sama (soome või rootsi) emakeelega väeossa.

1922. aasta keeleseaduses (see kehtis muudatustega 2003. aastani) sätestati, et kui omavalitsuslikku piirkonda kuuluvad vaid ükskeelsed vallad, on piirkond ükskeelne, kui aga sellesse kuulub nii soome- kui ka rootsikeelseid valdu või mõni valdadest on kakskeelne, on kogu omavalitsuspiirkond kakskeelne. See kord tõi aga kaasa palju vaidlusi ning 1935. aastal täpsustati isikute keelelisi õigusi selliselt, et isiku koduvalla keelt arvestati asjaajamises ka nende ametiasutuste puhul, mille tegevuspiirkond oli laiem kui konkreetse valla oma. Nüüdsest käsitati piirkonda, kuhu kuulus erikeelseid või kakskeelseid valdu, konkreetse valla seisukohalt selle valla keelsena. Üksikisiku vaatepunktist olukord küll paranes, kuid näiteks läänivalitsusel tuli isikule vastates kõigepealt välja selgitada, mis keelt tema kodukohas räägitakse, samuti tuli täpsustada, kas tegemist on isikliku probleemi lahendamise või küsimusega, milles ta on asjaosaline ning tal on õigus omakeelsele asjaajamisele sõltumata piirkondlikust asjaajamiskeelest. Kolmandaks tuli arvesse võtta võimalust, et asjaajamine võib puudutada ka teisi valdu.

1962. aastal toodi keeleseadusesse põhimõte, et vald on ükskeelne, kui seal on teiskeelseid alla 10%, või kakskeelne, kui teiskeelseid on 10% või neid on üle 5000. Kakskeelne vald aga muutub ükskeelseks, kui teiskeelsete suhtarv langeb alla 8% (varasema 12% asemel).

Järgmine oluline keeleseaduse muudatus tehti 1975. aastal. Seaduse reguleerimisala laienes ka omavalitsusliitudele. Ametiasutuste sisemine asjaajamiskeel reguleeriti nii, et kui piirkond on kakskeelne või kui sellesse kuulub kakskeelseid või teiskeelseid valdu, kasutatakse ametiasutuste sisemise asjaajamise keelena elanikkonna enamiku keelt. Ükskeelseks loetakse vald, kui vähemuskeelsete osakaal on alla 8% (varasema 10% asemel) või kui vähemuse esindajaid on alla 3000. Kakskeelsest vallast saab ükskeelne aga alles siis, kui vähemuse osakaal langeb alla 6% (varasema 8% asemel).

1991. aastal tehti keeleseadusesse veel üks oluline täiendus: sätestati, et saami keele kasutamise õigus reguleeritakse eraldi seadusega.

2003. aasta keeleseadus

Enne uue keeleseaduse juurde asumist vaadeldgem põgusalt ka Soome uut põhiseadust^[iv] mis jõustus 1. märtsil 2000. Paragrahv 17 „Õigus oma keelele ja kultuurile ” sätestab, et Soome riigikeeled on soome keel ja rootsi keel. Igäühe õigus kasutada kohtus ja muudes ametiasutustes oma (soome või rootsi) keelt ning saada dokumente selles keeles tagatakse seadusega. Avalik

võim peab riigi soome-ja rootsikeelse elanikkonna haridus-ja ühiskondlike vajaduste eest hoolitsema ühesuguste põhimõtete alusel.

Saamidel kui põliselanikel ning mustlastel ja teistel rahvusrühmadel on õigus säilitada ja arendada oma keelt ja kultuuri. Saamide õigus kasutada saami keelt tagatakse seadusega. Viipekeelt kasutavate ning puude tõttu tõlketeenust vajavate isikute õigused tagatakse seadusega.

Parlamendi keelekasutust reguleeriva § 51 kohaselt kasutatakse Eduskunnas soome või rootsi keelt. Valitsus ja muud ametiasutused esitavad dokumendid parlamendile soome ja rootsi keeles. Parlamendi dokumendid koostatakse samuti soome ja rootsi keeles. Paragrahvi 79 kohaselt koostatakse ja avaldatakse ka seadused soome ja rootsi keeles.

Haldusjaotust puudutava § 122 kohaselt tuleb sobiva halduskorraldusega tagada, et avalikke teenuseid pakutaks soome- ja rootsikeelsele elanikkonnale samade põhimõtete alusel.

6. juunil 2003 võeti pärast pikemat ettevalmistusaega vastu Soome uus keeleseadus,^[v] mis jõustus 2004. aasta 1. jaanuaril. Toon järgnevalt esile keeleseaduse olulisemad sätted, lühiduse mõttes jätan ara eri valdkondade õigusaktides esinevad kordused.

Keeleseaduse 1. peatükis sätestatakse keelekasutuse üldised alused. Seaduse § 1 kordab põhiseaduse § 17, kuulutades soome ja rootsi keele riigikeelteks. Paragrahv 2 sõnastab seaduse eesmärgi: tagada põhiseadusega sätestatud igapäevane õigus kasutada oma (soome või rootsi) keelt kohtus ja muudes ametiasutustes. Huvitava lisamärkusena sätestatakse selles paragrahvis, et ametiasutus võib pakkuda paremat keelelist teenindamist, kui keeleseadus eeldab.

Seaduse reguleerimisala (§ 3) kohaselt rakendatakse seadust kohtutes ja muudes riigi ametiasutustes, kohaliku omavalitsuse asutustes, avalik-õiguslikes institutsioonides, samuti parlamendi ametiasutustes ja presidendi kantseleis. Parlamendi keelekasutust reguleeritakse peale põhiseaduse ka parlamendi töökorras. Keeleseadust ei rakendata ülikoolides, evangeelses-luterlikus kirikus ega õigeusu kirikus, sest nende institutsioonide keelekasutust reguleeritakse eriseadustega.

Paragrahvi 5 kohaselt on riigi keelelise jaotuse aluseks vald, mis võib olla kas ükskeelne või kakskeelne. Valitsuse määrusega määratakse ametliku statistika alusel iga kümne aasta järel, mis vallad on kakskeelsed ja mis keel on seal enamuse keel, samuti ükskeelsed (soome- või rootsikeelsed) vallad^[vi].

Vald on kakskeelne, kui vallas on nii soome- kui ka rootsikeelseid elanikke ning vähemuse osakaal on vähemalt 8% või vähemalt 3000 inimest. Kakskeelne vald muudetakse ükskeelseks, kui vähemus on alla 3000 isiku ja selle osakaal on langenud alla 6%. Vallavolikogu ettepanekul võib valitsus määrata valla järgmiseks kümneks aastaks kakskeelseks, kuigi muidu võiks vald olla ükskeelne.^[vii]

Kui muudetakse valdade piire, tuleb samal ajal arvestada ka muudatuste mõju valdade keelelisele olukorrale.

Paragrahvi 6 kohaselt on ametiasutused kas üks- või kakskeelsed. Ükskeelsete ametiasutuste tegevuspiirkonnas on vaid ükskeelsed vallad, kakskeelsete tegevuspiirkonnas on kas erikeelseid valdu või vähemalt üks kakskeelne vald.

Paragrahvi 7 kohaselt reguleeritakse keelte kasutamist Ahvenamaal Ahvenamaa omavalitsusseadusega. Paragrahv 8 sätestab, et saami keele kasutamine ametiasutustes ning avalike teenuste pakkumisel reguleeritakse eraldi seadusega. Paragrahvi 9 kohaselt reguleeritakse teiste keelte (peale soome, rootsi ja saami keele) kasutamine kohtu- ja haldusmenetlust, haridust, tervishoiu- ja sotsiaalala ning muid haldusvaldkondi reguleerivate seadustega.

Keeleseaduse teises peatükis sätestatakse isikute õigus kasutada ametiasutustes soome ja rootsi keelt. Paragrahvi 10 kohaselt on kõikidel eraisikutel õigus kasutada riigi ametiasutuses või kakskeelse valla ametiasutuses soome või rootsi keelt. Ükskeelse valla ametiasutuses kasutatakse selle valla keelt, kui seadusega või isiku palvel pole teisiti otsustatud. Siiski on igapäev õigus kasutada oma keelt juhul, kui menetluse on algatanud ametiasutus, asi puudutab isiklikult teda või tema hooldatavat või see puudutab talle ametiasutuse poolt pandud kohustusi.

Juriidilised isikud järgivad § 11 kohaselt võimaluse korral eraisikute kohta käivaid reegleid, põhimääruse järgi kakskeelne juriidiline isik peab aga kohtus või muus ametiasutuses andma vastuseid keeles, milles asi on algatatud.

Kolmandas peatükis käsitletakse asjaajamiskeelt ametiasutustes. Paragrahvi 12 kohaselt menetletakse haldusasju kakskeelses ametiasutuses menetlusosalise keeles. Kui menetlusosalised on erikeelsed või kui menetluse alguses ei ole ametiasutusele kõik asjaosalised teada, teeb ametiasutus otsuse keelte kasutamise kohta menetlusaliste õigusi ja kasu silmas pidades. Kui keelevelikut nii otsustada ei saa, kasutatakse ametiasutuse tegevuspiirkonna elanikkonna enamiku keelt.

Ükskeelses ametiasutuses kasutatakse oma asjaajamiskeelt, kui ametiasutus ei otsusta asjaosaliste õigusi ja kasu silmas pidades kasutada teist keelt.

Kriminaalmenetluses (§ 14) kasutatakse kakskeelses kohtuorganis kostja keelt. Kui kostjad on erikeelsed või kui tegemist ei ole ei soome ega rootsi keelega, tehakse keelevelik asjaosaliste õigusi ja kasu silmas pidades. Kui keelevelikut nii otsustada ei saa, kasutatakse kohtuorgani tegevuspiirkonna elanikkonna enamiku keelt.

Paragrahv 18 sätestab, et kui kellelgi on seaduse kohaselt õigus kasutada oma keelt, kuid ametiasutuse keel või menetluskeel on sellest erinev, peab ametiasutus tagama tasuta tõlke, kui isik ise ei ole tõlke eest hoolitsenud. Tsiviilasjade puhul tuleb isikutel üldjuhul ise tõlke eest maksta.

Neljandas peatükis käsitletakse ametlike dokumentide keelt. Paragrahvi 19 kohaselt koostatakse kohtuotsused ja muud ametlikud dokumendid asja menetluskeeles. Menetlusega kaasnevad dokumendid võidakse ametiasutuse otsusel koostada osaliselt soome ja osaliselt rootsi keeles, kuid otsus tuleb koostada ükskeelsena. Menetlusosalistele või neile, keda seaduse kohaselt tuleb asjast teavitada, saadab kakskeelne ametiasutus teated, kutsed ja kirjad dokumendi vastuvõtja keeles (juhul, kui see on teada või seda on võimalik lihtsalt välja selgitada), muul juhul kas soome või rootsi keeles.

Paragrahvi 20 kohaselt tuleb sel juhul, kui dokument on koostatud menetlusosalise keelest erinevas keeles, menetlusosalise palvel talle anda ametlik tõlge selle osa kohta, mis puudutab tema õigusi, kasu või kohustusi. Ükskeelne vallavalitsus peab menetlusosalise palvel andma

dokumendi ametliku tõlke juhul, kui asja on algatanud ametiasutus ning see puudutab otseselt menetlusosalise või tema hooldatava põhiõigusi või ametiasutuse poolt talle pandud kohustusi.

Kui Soome ametiasutus saadab dokumendi välismaale või välismaalasele, võib selle § 22 kohaselt koostada ka mõnes muus keeles peale soome või rootsi keele. Kui dokument puudutab kellegi teise õigusi või kohustusi, kellel oleks keeleseaduse kohaselt õigus saada see soome või rootsi keeles, tuleb tema palvel anda talle tasuta ametlik tõlge.

Viies peatükk räägib keeleliste õiguste tagamisest. Paragrahvi 23 kohaselt tuleb ametiasutustel kindlustada, et isikute keelelised õigused oleksid reaalselt tagatud. Kakskeelsed peab nii isikuid teenindades kui ka oma muus tegevuses näitama üldsusele mõlema keele kasutamist. Kakskeelsed ametiasutused peavad era- ja juriidiliste isikutega suheldes kasutama nende keelt (kas soome või rootsi keelt), kui see on teada või kui seda on lihtne välja selgitada.

Riigi äriühingud (§ 24) ning sellised avalikke teenuseid pakkuvad ettevõtjad, milles riigil või vähemalt ühel kakskeelsel vallal või erikeelsetel valdadel on otsustusõigus, peavad pakkuma teavet ja teenuseid soome ja rootsi keeles sellisel moel ja ulatuses, mida ettevõtja kui terviku seisukohalt ei saa pidada põhjendamatuks. Kui riigi äriühing täidab riigi ametiasutuse ülesandeid, kohaldatakse selle suhtes ametiasutuste kohta kehtivaid reegleid. Ka eraisik peab avalikke teenuseid pakkudes järgima ametiasutustele kehtestatud reegleid (§25).

Kuuendas peatükis käsitletakse ametiasutuste töökeelega seonduvat. Paragrahvi 26 kohaselt on riigi ametiasutuse keeleks selle tegevuspiirkonna enamiku keel, juhul kui teise keele, mõlema keele või teatud põhjustel võõrkeele kasutamine ei ole otstarbekam. Riigiasutuste kirjavahetuses (§ 27) kasutatakse soome keelt, kui kirja saatev või vastuvõttev asutus ei ole ükskeelne rootsikeelne asutus või kui mõnel muul põhjusel oleks rootsi keele kasutamine otstarbekam. Valdadele saadetakse kirjad selle valla keeles või valla elanike enamiku keeles. Õppeasutustele saadetakse kirjad nende kasutatavas keeles.

Paragrahvi 28 kohaselt on valitsuse ja selle tööorgani liikmel, samuti kakskeelse valla tööorgani liikmel õigus kasutada soome või rootsi keelt nii koosolekul kui ka protokollides ja arvamustes. Kui mõni tööorgani liige ei saa suulisest ettekandest aru, tuleb talle tema palvel selle sisu lühidalt edasi anda.

Kakskeelse vallavolikogu kutsed ja protokollid koostatakse soome ja rootsi keeles, muude tööorganite kutsete ja protokollide keele üle otsustab vald.

Seitsmendas peatükis reguleeritakse seaduste ja muu avaliku teabe keelt. Seadused antakse ja avaldatakse soome ja rootsi keeles. Ka määrused ja muud õigusaktid antakse mõlemas riigikeeles (§ 30). Paragrahvi 31 kohaselt avaldatakse ministeeriumide, riiklike komiteede, toimkondade ja töörühmade koostatud eelnõud ja nendega seotud arvamused soome keeles. Avaldamisele kuulub ka rootsikeelne kokkuvõtte arvamusest ning eelnõu rootsikeelne tekst. Ainult Ahvenamaad puudutavad eelnõud ning nende juurde kuuluvad arvamused avaldatakse tervikuna rootsi keeles. Peamiselt rootsikeelset elanikkonda puudutavad eelnõud võib avaldada rootsi keeles, lisades neile soomekeelse kokkuvõtte ja eelnõu tõlke soome keelde.

Riigi ja kohaliku omavalitsuse poolt avalikkusele mõeldud teabe edastamisel (§ 32) tuleb kakskeelses vallas kasutada soome ja rootsi keelt. Asjaomane ministeerium peab tagama, et üksikisiku elu, tervist ja turvalisust ning omandit ja keskkonda käsitlev oluline teave antakse

kogu riigis mõlemas riigikeeles. Kakskeelse ametiasutuse teated, kuulutused ja muu avalik teave peab olema soome ja rootsi keeles.

Paragrahvi 33 kohaselt peavad ametivõimude poolt kakskeelses vallas välja pandud siltide, liiklusmärkide ja muude avalikkusele mõeldud viitade tekstid olema soome ja rootsi keeles, kui rahvusvahelise tava kohaselt ei kasutata ainult võõrkeelt. Liiklusmärkidega seonduv on täpsemalt reguleeritud liiklust käsitlevates õigusaktides. Ühissõidukitesse paigutatud, sõitjatele mõeldud teabe edastamiseks kasutatavate keelte valik võidakse sätestada valitsuse määrusega. Samuti reguleeritakse valitsuse määrusega kohanimede kasutamine ametlikel siltidel, enne määruse andmist tuleb saada arvamus Kodumaa Keelte Uurimiskeskuselt (*Kotimaisten kielten tutkimuskeskus*).

Paragrahvi 34 kohaselt peab ükskeelses vallas müüdavatel tarbekaupadel, millele tuleb seaduse kohaselt märkida toote nimi, tooteinfo, kasutusjuhend või hoiatus, olema teave vähemalt selle valla keeles, kakskeelses vallas vähemalt soome ja rootsi keeles. Teavet soome ja rootsi keeles tuleb anda võrdselt. Tarbekaupadele lisatav teave tuleb viia seadusega kooskõlla viie aasta jooksul pärast seaduse jõustumist (§ 43).

Seaduse kaheksas peatükk keskendub õiguste edendamisele ning järelevalvele. Paragrahv 35 ütleb, et avalik võim peab põhiseaduse kohaselt hoolitsema riigi soome- ja rootsikeelse elanikkonna haridus- ja ühiskondlike vajaduste eest ühesuguste põhimõtete alusel. Halduskorralduses seatakse eesmärgiks selline haldusjaotus, millega tagatakse soome- ja rootsikeelsele elanikkonnale omakeelsed avalikud teenused ühesuguste põhimõtete alusel.

Oma tegevuses peavad ametivõimud hoolt kandma riigi keelilise kultuuripärandi eest ning edendama mõlema riigikeele kasutamist. Kui olukord seda nõuab, tuleb avalikul võimul võtta erimeetmeid riigikeeltega seotud haridus- ja ühiskondlike vajaduste tagamiseks.

Paragrahvi 36 kohaselt vastutab keeleseaduse täitmise eest iga ametiasutus oma vastutusallas, justiitsministeerium aga jälgib seaduse täitmist ja rakendamist ning annab soovitusi riigikeeli puudutavate õigusaktide kohta. Vajaduse korral teeb ministeerium ettepanekuid ja võtab meetmeid ebakohtade kõrvaldamiseks.

Üheksanda peatüki erisätetes käsitletakse keelte kasutamist Soome välissaatkondades, kaitsejõududes ja vanglates. Paragrahvi 38 kohaselt rakendatakse välissaatkondades soome enamuskeelega kakskeelsete ametiasutuste kohta kehtivaid põhimõtteid. Aukonsulaatide kohta see nõue ei kehti. Kaitsejõudude väeosade keel on soome keel. Vähemalt üks väeosa peab olema siiski ka rootsikeelne. Muid rootsikeelseid ja kakskeelseid väeosi võib asutada vastavalt vajadusele. Sõjaväekohustuslase õigus teenida emakeelses (soome või rootsi) väeosas sätestatakse sõjaväekohustuse seaduses. Kaitsejõudude käskluskeel on soome keel.

Paragrahvi 40 kohaselt on vangistusasutused ja nende osakonnad ükskeelsed ehk soomekeelsed. Justiitsministeeriumi määrusega võidakse karistusasutustesse luua rootsikeelseid või kakskeelseid osakondi.

Süüvimata põhjalikumalt õigusaktide poliitilisse, majanduslikku ja kultuurilisse tausta, toon lühidalt esile ka keelekasutuspõhimõtted saami keeleseaduses ning Ahvenamaa omavalitsusseaduses.

1991. aastal võeti Eduskunnas vastu seadus saami keele kasutamise kohta ametiasutustes, 2004. aasta jaanuaris aga jõustus uus saami keeleseadus.^[viii] Viimase kohaselt on saamidel õigus oma asja või endaga seotud asjaajamise puhul kasutada seadusega määratud ametkondades saami keelt (§ 4). Põhiliselt puudutab seadus Enontekiö, Inari, Sodankylä ja Utsjoe valda, Lapi läänivalitsust, kuid ka õiguskantslerit, parlamendi õigusvolinikku, pensioniametit ja muid saamide probleemidega tegelevaid asutusi ja ametnikke (§ 2). Ametkonnad ei tohi piirata saami keeleseadusega sätestatud õiguste tagamist ega keelduda sellest põhjendusega, et kõnealused isikud oskavad ka teisi keeli, s.o soome või rootsi keelt. Saamikeelsete osakaal Soomes oli 2006. aasta lõpu seisuga 0,03% (1772 inimest).

Ahvenamaa omavalitsusseaduse^[ix] kohaselt on Ahvenamaa maakond rootsikeelne, riigi ja maakonna ametiasutuste asjaajamiskeel on rootsi keel (§ 36). Soome kodanikul on aga § 37 kohaselt õigus kasutada maakonna kohtuorganites ja muudes riigi ametiasutustes soome keelt. Kirjavahetus (§ 38) maakonna ametiasutuste ja maakonnas tegutsevate riigiasutuste vahel on rootsikeelne, rootsi keeles suheldakse ka valitsuse ja teiste riigiasutustega, kelle haldusalasse maakond või selle osa kuulub. Mõningaid dokumente võib maakonnale esitada siiski ka soome keeles, kui just seadus ei nõua nende tõlkimist rootsi keelde. Õppekeel (§ 40) on avalikes haridusasutustes rootsi keel, maakonnas hariduse omandanud õpilane võib astuda riigi ülalpidamisel olevasse või riigilt toetust saavasse rootsikeelsesesse või kakskeelsesesse õppeasutusse vaatamata sellele, et tal puudub sisseastumisel nõutav soome keele oskus (§ 41). Ahvenamaa umbes 27 000 elanikust on 5% soomekeelsed.

Kuna Eestis on tõsine probleem venekeelse elanikkonna eesti keele oskus ja keeleseaduse alusel kehtestatud riigikeele oskuse nõuete rakendamine, väärrib tähelepanu ka riigikeelte oskuse nõuetega seonduv Soomes. Seda valdkonda reguleeritakse peale keeleseaduse veel mitme alama astme õigusaktiga ning selles artiklis ei ole neid kõiki võimalik tutvustada. Seepärast toon siinkohal esile vaid peamised põhimõtted. Seaduses ametiasutuste töötajatelt nõutava keeleoskuse kohta^[x] 10 sätestatakse valitsusasutuste, kohaliku omavalitsuse asutuste, avalik-õiguslike institutsioonide ning parlamendi asutuste ja presidendi kantselei töötajate keeleoskuse nõuded. Keeleoskuse nõuete rakendamine ning sellekohane koolitus on iga ametiasutuse kohustus, keeleoskuse nõuded tuleb töötajaile kehtestada alati, kui töötajate tööülesanded puudutavad isikute õiguste ja kohustustega seotud avaliku võimu kasutamist.

Soome ja rootsi keele oskust kontrollitakse keeleeksamil, eksamikorraldus on reguleeritud valitsuse määrusega.^[xi] Eksamil kontrollitakse suulist keeleoskust, kirjalikku keeleoskust ja arusaamist ning hinnatakse hindega suurepärane (sm *erinomainen*), hea (sm *hyva*) või rahuldav (sm *tyydyttävä*). Töötajad, kes töötavad kõrgharidust eeldavatel ametikohtadel, peavad kakskeelsetes ametiasutustes oskama elanikkonna enamuse keelt kõrgetasemel (sm *erinomainen*, ee *suurepärase*) nii kõnes kui ka kirjas, teise keele puhul piisab rahuldavast (suulisest ja kirjalikust) keeleoskusest. Ükskeelsete ametiasutuste töötajad peavad oskama ametiasutuse keelt kõrgetasemel, teisest keelest peavad nad aga rahuldaval tasemel aru saama.

Teistele ametnikele kehtestab keeleoskuse nõuded valitsus või valitsuse volitusel asja omane ministerium. Nii on valitsus kehtestanud justiitsministeriumi haldusala töötajatele keeleoskuse nõuded.^[xii] Nende järgi peab kohtu, prokuratuuri, kohtutäituri büroo ning õigusbibüroo sekretär, registraator, kantseleiametnik, inspektor, kohtutäituri abi, kohtu käskjalg ja valvetöötaja oskama ükskeelsetes asutustes ametiasutuse asjaajamiskeelt heal

tasemel suuliselt ja kirjalikult, kakskeelsetes ametiasutustes aga kas soome või rootsi keelt heal tasemel suuliselt ja kirjalikult.

Mida annaks Soome seaduse põhimõtete rakendamine Eestile?

Soome põhiseadus ja keeleseadus vastavad vaieldamatult demokraatliku riigi põhimõtetele. Püüd tagada kahe riigikeele ja nende keelte kõnelejate võrdne kohtlemine kõikides eluvaldkondades väärib suurt tunnustust. Kuid mingil juhul ei saa öelda, et Soome keeleseadus oleks demokraatlikum kui Eesti oma.

Kui Eestis kehtiks Soome keeleseadus ja meil oleks samade põhimõtete alusel kaks riigikeelt, kujuneks keeleline jaotus (võttes aluseks Soome põhimõtte, et omavalitsus on kakskeelne, kui teiskeelseid on vähemalt 8% või üle 3000) Eesti linnades järgmiseks.[\[xiii\]](#)

Ükskeelsed eestikeelsed linnad oleksid Suure-Jaani (0,07%), Tõrva (0,4%), Otepää (0,7%), Antsla (0,9%), Kilingi-Nõmme (0,9%), Põltsamaa (0,9%), Kärdla (1,4%), Kuressaare (1,7%), Põlva (2,3%), Võhma (3,8%), Elva (4,0%), Türi (4,2%), Rapla (5,0%), Viljandi (5,8%), Saue (6,4%), Mõisaküla (7,0%) ja Paide (7,0%).

Kakskeelsed eestikeelse enamusega linnad oleksid Võru (8,4%), Jõgeva (8,7%), Rakvere (12%), Rápina (14%), Keila (14%), Tamsalu (15%), Tartu (18%), Sindi (18%), Pärnu (18%), Haapsalu (18%), Valga (33%), Kunda (39%), Tapa (42%), Tallinn (43%), Kehra (44%), Püssi (49%).

Kakskeelsed venekeelse enamusega linnad oleksid Mustvee (59%), Kiviõli (60%), Jõhvi (63%), Paldiski (64%), Loksas (64%), Maardu (74%), Kallaste (79%), Narva-Jõesuu (79%) ja Kohtla-Järve (80%).

Ükskeelsed venekeelsed linnad oleksid Narva (92%) ja Sillamäe (93%). Narvas on vene keelt kõnelevate elanike osakaal küll 92%, kuid kuna ühegi teise enam levinud emakeele (eesti, ukraina, valgevene, soome) osakaal ei ületa 8% ega 3000 kõneleja piiri (eesti keele kõnelejaid on Narvas 2000 ringis), ei saaks Narvat Soome reeglite kohaselt kakskeelseks linnaks kuulutada.

Kui Tallinna linnaosad oleksid igaüks eraldi iseseisvad kohalikud omavalitsused, oleksid needki kõik kakskeelsed. Venekeelse elanikkonna osakaal neis on järgmine: Pirital 9,0%, Nõmmel 16%, Kesklinnas 28%, Kristiines 30%, Mustamäel 37%, Haaberstis 45%, Põhja-Tallinnas 53%, Lasnamäel 62%. Seega oleksid nii Lasnamäe kui ka Põhja-Tallinn vene enamuskeelega kakskeelsed omavalitsused. Ülejäänud kuues on enamuses eesti keele kõnelejad.

Kui võtta keelelise jaotuse aluseks vene keelt emakeelena kõnelevate inimeste osakaal riigis (u 30%) ning otsustada ükskeelsuse-kakskeelsuse küsimus sellel alusel, siis oleksid kakskeelsed Valga, Kunda, Tapa, Tallinn, Kehra, Püssi, Mustvee, Kiviõli, Jõhvi, Paldiski, Loksas, Maardu, Kallaste, Narva-Jõesuu ja Kohtla-Järve (Narva ja Sillamäe jääksid ikka venekeelseks). Kui aga latta tõsta 50%-le, võidaksime Püssi, Kehra, Tallinna, Tapa, Kunda ja Valga eestikeelsete linnade hulka tagasi.

Lisaks Nokiale, mis hiljuti saavutas maailma kaubamärkide pingereas tubli viienda koha, edestades näiteks Toyotat, McDonald'sit ja Mercedes-Benzit,[\[xiv\]](#) on Eestil Soomelt õppida palju muudki. Kindlasti kuuluvad nende valdkondade hulka nii rahvusvähemuste hariduse kui ka laiemalt keele- ja vähemuspoliitika põhimõtted. Kuna aga soomerootsi vähemuse ning Eesti venekeelse elanikkonna kujunemine on niivõrd erinevad, siis kas või eespool toodud näiteid

silmas pidades ei tohiks kakskeelse riigi põhimõtet Soomelt üle võtta, sest Eestis rakendatuna suurendaks see märgatavalt ühiskonna lõhestumist, pärsiks (soovitust aeglasemalt, kuid siiski omasoodu arenevat) integratsiooniprotsessi ning vähendaks olulisel määral venekeelse elanikkonna motivatsiooni õppida eesti keelt. Mitme venekeelse poliitiku soov vabastada oma rahvuskaaslased eesti keele oskuse nõudest siiski ei täituks, sest riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnikud ning avalikke teenuseid pakkuvad eraisikud peaksid kahe riigikeele puhul hakkama saama mõlema keelega.

Kas soomlased ise on oma keeleseadusega rahul?

Nagu Soome peaaegu kogu XX sajandi vältel kehtinud eelmise keeleseaduse muudatustest selgelt näha, alanesid koos soomerootslaste suhtarvu vähenemisega ka kakskeelsetele valdadele esitatavad vähemuskeelse elanikkonna osakaalu nõuded. Seegi näitab soomerootslaste erilist positsiooni Soome ühiskonnas.

Soome põhiseaduse, keeleseaduse ja muude õigusaktide põhjal võiks oletada, et kahe riigikeele ning nende keelte kõnelejate võrdse kohtlemise kaudu on Soomes tagatud täielik rahu ja teineteisemõistmine. Pärast nii see siiski ei ole. Ikka ja jälle tekib Soomes arutelu selle üle, kas kahe riigikeele poliitika on põhjendatud. Selle vastu tuuakse nii emotsionaalseid kui ka majanduslikult argumenteeritud seisukohti.^[xv] Nii ollakse arvamusel, et kahe riigikeele poliitika on väga kulukas ning avalike teenuste pakkumine kahes keeles lausa põhjendamatu, sest tegelikult oskavad ligi pooled niigi väiksest soomerootslaste kogukonnast soome keelt emakeelega peaaegu võrdsel tasemel ning probleeme võib tekkida vaid Ahvenamaal. Kohustuslik rootsi keele õpe (nn *pakkoruotsi*) pidurdavat aga Soome konkurentsivõimet, kuna selle asemel võiks õppida muid keeli.

Kui rootsi keelele soome keelega võrdse staatuse andmises nähakse ühelt poolt selget demokraatia ilmingut, siis on ka neid, kes nimetavad absoluutselt ebademokraatlikuks seda, et 5,5%-le elanikkonnast antakse 50% õigused. Tuntud Soome kirjanik Arto Paasilinna on kujutanud: „Kui mingi vähemus nõuab oma viieprotsendilise osakaaluga rahvastikust võrdseid keelelisi õigusi, siis on tegemist ebaõiglase olukorraga.“^[xvi] Tema arvates ei tohiks rootsi keelt Soomes kunstlikult toetada, vaid tuleks lasta sellel rahulikul ja loomulikul viisil välja surra. Võrdluseks toob ta Rootsi, kus elab 400 000 soomlast (pisut üle 4% elanikkonnast) ning kus pole ei teist riigikeelt ega kohustuslikku soome keelt koolides.

Rootsi keele kui soome keelega võrdse riigikeele suhtes negatiivselt meelestatud soomlased võrdlevad end ka teiste riikidega (Eesti nende hulgas), kus muukeelsete osakaal on märksa suurem kui Soomes, kuid riigikeeleks on ikkagi vaid põhirahvuse keel. Nii on Rootsis vähemuskeelseid üle 10%, Saksamaal 8,7%, Venemaal 13,4%, Leedus 18,4%, Eestis 34,8% ning Lätis koguni 44%.

Hiljuti manalateele läinud Soome tuntumaid keelepoliitika asjatundjaid Kari Sajavaara oli rootsi keele kohustuliku õpetamise suhtes skeptiline, viidates nii madalale õpimotivatsioonile, nigelatele tulemustele kui ka sellele, et põhjendused, miks rootsi keelt soome koolis kohustuslikuna õpetatakse (võrdsus, ühine kultuuripärand, Soome ajaloo parem mõistmine, Rootsi lähinaabrus, Põhjamaade koostöö hõlbustamine) on „peaaegu välja kannatamatud.“^[xvii] Üheks viletsate õpitulemuste põhjuseks rootsi keeles pidaski professor Sajavaara selle kohustuslikkust, lisades, et rootsi keel võtab ara koha, kus võiks olla mõni teine keel, nt inglise

keel, millest on kujunenud tegelik teine keel soome koolis. Sajavaara viitab oma artiklis uurimusele, mille kohaselt neli viiendikku põhikooliõpilastest ja sama palju lapsevanemaid soovivad, et rootsi keele õppimine koolis oleks vabatahtlik. Samuti nimetab ta oma artiklis vene keelt, mis vajaks tema arvates senisest märksa suuremat tähelepanu.

Soome valitsus ongi hariduses rootsi keele tähtsust pisut vähendanud. Pikaajaline diskussioon rootsi keele riigieksami kohustuslikkuse üle lõppes sellega, et peaminister Matti Vanhase valitsus esitas 2004. aastal seaduseelnõu, millega muudeti alates 1. septembrist 2004 soomekeelsetes koolides kohustuslik rootsi keele riigieksam vabatahtlikuks. [\[xviii\]](#) Diskussioon rootsi keelest üldhariduskooli kohustusliku õppeainena aga jätkub.

Kuid rootsi keele roll ei vähene mitte ainult hariduses. Toimetaja Antti Bläfield on kujutanud Helsingin Sanomates [\[xix\]](#) teisestki peaminister Vanhasega seotud juhtumist. Nii ei kasutanud Vanhanen kohtumisel Soomet külastanud Rootsi uue peaministri Fredrik Reinfeldtiga mitte rootsi keelt, mis oluks Soome senistest keelepoliitika põhimõtetest lähtudes täiesti loomulik, vaid inglise keelt. „Soome ajalugu on Rootsi ajalugu, ja vastupidi. Rootsi on olnud emamaa ja hiljem „suurem vend“, tihti vihale ajav, kuid ikkagi vend. Rootsi keel on märk sellest erilisest suhtest. See on olnud nii tähtis, et varem ei saanud Soome poliitilise eliidi hulka kuuluda inimene, kes ei suutnud suhelda rootsi keeles. Enam nii ei ole,“ kujutas Bläfield.

2006. aasta augustis toimunud Vaasa linna 400. aastapäevale pühendatud juubeliüritustel eiras tavapäraselt soome- ja rootsikeelset liturgiat Nokia peadirektor Jorma Ollila, pidades kõne ainult soome keeles. Kuigi kõne tõlgiti täies mahus ka rootsi keelde, pahandas läbinisti soomekeelne sõnavõtt mõningaid soomerootslasi, sest harjumuspäraselt tulnuks Ollilal osa oma kõnest ka rootsi keeles pidada.

Kui aga 44 000 töötajaga ning Eestiski esindatud Soome-Rootsi rahvusvahelise puidutööstuskontserni Stora Enso uus tegevdirektor Jouko Karvinen 2007. aasta 29. märtsil ametisse astus, vastas ta pressikonverentsil vaid soome- ja ingliskeelsetele küsimustele, rootsikeelsetele vastamisest aga keeldus.

Suomalaisuuden Liitto [\[xx\]](#) näeb ülalkirjeldatud sündmustes "suure jäämineku algust keelepoliitikas. Soome on saabumas keelevabadus, kohustuslik rootsi keel kaob ja Soomest saab kõikide naaberriikide, kõikide teiste Põhjamaade ning kõikide Läänemere ääres asuvate riikide kombel ametlikult ükskeelne riik." [\[xxi\]](#)

Vastuseisu rootsi keelele võivad suurendada ka sellised juhtumid, mida hiljuti kirjeldasid mitmed Soome ja Rootsi meediaväljaanded. [\[xxii\]](#) Nimelt toimus Põhja-Rootsis Haparandas [\[xxiii\]](#) naiste kolmanda liiga jalgpallimats. Kohaliku jalgpallinaiskonna Haparanda FF koosseisus mängib seitse soome keelt emakeelena kõnelevat jalgpallurit. Kohtunikku häiris jalgpallinäitsikute omavaheline soomekeelne jutt, mida ta pidas ebatsensuurseks, kuigi tegelikult andis üks mängija teisele näpunäiteid vastaste kaitseliinist läbimurdmise kohta. Kohtunik näitas mängijale hoiatuseks kollast kaarti. Tema seletuse kohaselt pidanuks mängijad kasutama kas rootsi või inglise keelt.

Peamiselt soomlannadest koosnev naiskond oli kohtuniku sellise käitumise pärast ääretult solvunud. Vaatamata kohtuniku hilisemale vabandusele nõuab matsi kaotanud Haparanda naiskond nüüd Rootsi jalgpalliliidult kohtuniku töölt eemaldamist. Soomes aga arutletakse selle

üle, miks Soomes on rootsi keel riigikeel, samal ajal kui Rootsis on soome keele rääkimine keelatud.

Lõpetuseks

Vaatamata soome ja rootsi keele võrdsele staatusele ning sellekohastele vaidlustele pürib teise keele staatuse poole mitteametlikult hoopis inglise keel. Vihjeid sellele võib leida ka keeleseadusest, kus § 26 kohaselt on „riigi ametiasutuse keeleks selle tegevuspiirkonna enamuse keel, juhul kui teise keele, mõlema keele või teatud põhjustel võõrkeele kasutamine ei ole otstarbekam“. Paragrahvist 33 võib aga lugeda, et „ametivõimude poolt kakskeelses vallas välja pandud siltide, liiklusemärgide ja muude avalikkusele mõeldud suunaviitade tekstid peavad olema soome ja rootsi keeles, kui rahvusvahelise tava kohaselt ei kasutata ainult võõrkeelt“. Allakirjutanu hiljutine jalutuskäik ametlikult soome- rootsikeelses Helsingis näitas, et inglise keel tungib põhjanaabrite pealinna avalikku teabesse ja reklaami peaaegu niisama jõuliselt kui Tallinnas. Ning see on teema, milles Eesti ja Soome saavad väikeriikidena nii maailmas kui ka Euroopa Liidus asju ajades koostööd teha ja teineteist toetada, et me globaliseerumistuhinas suuremate hulgas ara ei lahustuks.

[i] Peamise allikana olen siin kasutanud Soome keeleseaduse töörühma poolt aastal 2000 tehtud uurimust „Kansalliskielten historiallinen, kulttuurinen ja sosiologinen tausta“, mis on avaldatud Soome justiitsministeeriumi veebilehel <http://www.om.fi/uploads/zye6d9qeom5.pdf>.

[ii] Statistilised andmed on pärit Soome statistikakeskuse veebilehelt www.stat.fi. samuti soomerootslasi käsitlevast Soome sotsiaal- ja tervishoiuministeeriumi ülevaatest „Suomenruotsalaiset“, <http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/omakieli/suomenr.htm>.

[iii] Soome õigusaktide allikana olen kasutanud Soome õigusaktide veebikeskkonda Valtion Säädstietopankki FINLEX. www.finlex.fi.

[iv] Perustuslaki, 11.06.1999/731.

[v] Kielilaki, 06.06.2003/423.

[vi] Valitsuse määruse „Valtioneuvoston asetus virka- ja itsehallintoalueidenkielillisestä jaotuksesta vuosina 2003-2012“, 19.12.2002/1174 kohaselt on Soomes 21 soomekeelse enamusega kakskeelset omavalitsust, 23 rootsikeelse enamusega kakskeelset omavalitsust, kolm rootsikeelset omavalitsust ja 381 soomekeelset omavalitsust.

Kõik 16 Ahvenamaa omavalitsust on rootsikeelsed.

[vii] Vabatahtlikult, st omavalitsuse taotluse alusel tehtud valitsuse otsusega on ainsa Soome omavalitsusena kakskeelne Lohja, kus rootsikeelseid elanikke on vaid veidi üle 4%.

[viii] Saamen kielilaki, 15.12.2003/1086.

[ix] Ahvenanmaanitsehallintolaki, 16.08.1991/1144.

[x] Lakijulkisyhteisöjenhenkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta, 06.06.2003/424.

[xi] Valtioneuvoston asetus suomenja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa, 12.06.2003/481.

[xii] Valtioneuvoston asetus oikeusministeriön hallinnonalan eräiltä virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta, 18.12.2003/1126.

[xiii] Aluseks Eesti Vabariigi Statistikaameti andmed 2000. aasta rahvaloenduselt (täpsustatud 01.03.2002) - „Rahvastik elukoha ja emakeele järgi“. Sulgudes on esitatud vene keelt emakeelena kõnelevate elanike osakaal.

[xiv] Vt Maailma kaubamärkide TOP 100, Äripäev 01.08.2007.

[xv] Vt nt veebikeskkonda <http://www.pakkoruotsi.net> kus arutletakse kohustusliku rootsi keele õppe ning rootsi keele kui teise riigikeele positsiooni üle.

[xvi] Kaleva, 21.05.2005.

[xvii] Sajavaara, K. Kielivalinnatja kieltenopiskelu,
<http://www.mm.helsinki.fi/users/niskanen/sajavaara.pdf>.

[xviii] Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lukiolain 18 §:nmuuttamisesta, HE 47/2004

[xix] Helsingin Sanomat, juhtkiri 19.10.2006.

[xx] Suomalaisuuden Liitto on 1906. aastal asutatud soomemeelsuse, soome keele, kultuuri ja traditsioonide kaitsega tegelev ühendus, mis on tuntud oma käremeelsete, rootsi keele vastu suunatud väljaütlemistega.

[xxi] <http://www.suomalaisuudenliitto.fi/ajankohtaista/>.

[xxii] Eisanakaansuomea!-Iltalehti 28.08.2007; Taladefinska-fickgultkort-
<http://www.na.se/artikel.asp?intld=1208789>.

[xxiii] Haparanda on Soomes asuva Tornio naaberlinn, mille riigipiir jaotab kaheks osaks.